

עת"א 58753/05/23 - עידן ציון נגד שירות בתי הסוהר

בית המשפט המחוזי בחיפה

10 יולי 2023

עת"א 58753-05-23 ציון(אסיר) נ' משטרת ישראל/ שירות בתי הסוהר

בפני	כב' הנשיא רון שפירא
עותר	עידן ציון (אסיר) ע"י ב"כ עו"ד רונית ברוך אבישר (סנגוריה ציבורית)
נגד	שירות בתי הסוהר
משיב	

פסק דין

הרקע לעתירה וטענות הצדדים:

לפני עתירת אסיר נגד החלטת המשיב להגדיר את העותר תחת פרופיל אסיר אלימות במשפחה (להלן: "אסיר אלמ"ב") וכתוצאה מכך אי החלת מנגנון ה"שחרור המנהלי המוגבר" על תקופת מאסרו.

העותר הינו אסיר פלילי המרצה עונש מאסר בפועל של 3 שנים החל מיום 15.02.21 בגין הרשעתו על פי הודאתו בעובדות כתב אישום במסגרת הסדר טיעון דיוני בביצוע עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות לפי סעיף 415 סיפא לחוק העונשין בשני פרטי אישום נפרדים כלפי שני קורבנות עבירה. בשני האישומים מדובר בקבלת דבר במרמה מנשים כתוצאה ממזג שווא שהציג בפניהן במסגרת "קשר רומנטי" שניהל עמן על בסיס מזג שווא של העותר בדבר היותו אלמן המעוניין בקשר רומנטי עם הקורבנות ובדבר מצבו הרפואי המסוכן. לחובתו הרשעות קודמות בגין עבירות איומים, הטרדה באמצעות מתקן בזק, קבלת דבר בתחבולה, זיוף, קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, התחזות והונאה. נדון בעבר למאסרים קודמים. מסווג לקטגוריה א' (אלמ"ב).

לטענת העותר, העבירות בגינן הורשע אינן נכנסות בגדר עבירות אלימות במשפחה. לכן הוא מבקש להחיל עליו את תקופת השחרור המנהלי המוגבר מכיוון שלטענתו לא הורשע בביצוע עבירות המוחרגות משחרור מוגבר זה. כן נטען כי לאור העובדה שבמהלך כל תקופת מאסרו חושב ניכוי המנהלי בטופס השהיה שניתן לו, ישנה גם פגיעה עמוקה באינטרס ההסתמכות והציפיה שלו. נטען כי אין מדובר בעבירות אלימות ואין מדובר בבני משפחה. אין מעשה אלימות בעבירותיו. מדובר בשתי עבירות מרמה שאינן נוגעות לאלימות כלל ועיקר. מדובר בקשר שנוצר לצורך המרמה. לכן ההחלטה אינה סבירה ואינה עונה לתנאי החוק וההוראות. מדובר בהרחבה מסוכנת ובמקרים של ספק הפרשנות צריכה להיות לטובת האסיר. עבירת המרמה אינה עבירת אלימות או פוגעת בחירות או בשלוות החיים. כן נטען כי אסירים אחרים שביצעו עבירות דומות לא הוגדרו כאסירי אלמ"ב.

המשיב טוען כי במסגרת תסקיר שירות המבחן התייחס העותר לקשריו עם קורבן העבירה נשוא האישום השני כקשר

משמעוטי וטען כי הוא התכוון להינשא לה. לכן טענותיו כי מדובר בקשרים זמניים סותרות לדברים שאמר לשירות המבחן. נטען כי מדובר בחוסר ניקיון כפיים המצדיק דחיית העתירה. כן נטען כי נקודת המוצא הינה כי על כל אסיר לרצות את מלוא העונש ולאסיר אין זכות להשתחרר שחרור מוקדם. נטען כי עבירות העותר על נסיבות ביצוען פגעו הן באינטרס הרכושי והן באוטונומיה, חירות וברצון קורבנות העבירה ובוודאי שבשלוות חייהן. העותר ניהל מערכות יחסים אינטימיות עם הקורבנות בהתבסס על מצגי שווא מכוערים ומרמה. מעשיו היו מתוכננים, שיטתיים ונמשכו לאורך מספר חודשים. העבירות של העותר נמנות על העבירות המוחרגות המפורטות בתוספת בחוק שחרור על תנאי ממאסר שבעניין לא חל מנגנון השחרור המנהלי המוגבר. לכן העותר אינו כלול באוכלוסיית האסירים שמקבלים שחרור מנהלי מוגבר. לשון החוק אינה מותירה שיקול דעת למשיב ולכן העותר לא הראה עילה להתערבות בהחלטה. העותר ניהל קשר מיני, זוגי ורומנטי עם הקורבנות וזה נכנס להגדרה של בן זוג, לרבות בן זוג לשעבר ולכן מדובר בבן משפחה לפי ההגדרה. לגבי עבירת מרמה בנסיבות מחמירות - מדובר בעבירות שפגעו בשלוות חייהן של בנות זוגו ולכן זה עולה כדי עבירת אלימות. עבירת המרמה מגנה על חופש ההחלטה, הבחירה והפעולה של המרומה. הפגיעה בחופש הרצון של בנות הזוג לשעבר ובאוטונומיה שלהן, כפי שקבע ביהמ"ש בגזר הדין, מהווה עבירת אלימות. בית המשפט קבע בגזר הדין שהנזקים הלא ממוניים שנגרמו לקורבנות עולים על הנזקים הממוניים שנגרמו להן. לעניין אינטרס ההסתמכות, גם אם הייתה טעות בחישוב השחרור המנהלי לא ניתן להסתמך על הטעות. מדובר במועד טכני שמקנה למשיב אפשרות לשחרר אסירים לפני המועד שהשית בית המשפט במידה שיש קושי של צפיפות. זו לא זכות שנוגעת לאסיר ואי אפשר לטעון לאינטרס ההסתמכות.

דין והכרעה:

לאחר שבחנתי את טענות הצדדים הגעתי למסקנה כי יש לדחות את העתירה מהטעם שלא נפל כל פגם בהחלטת המשיב בכל הנוגע לסיווגו של העותר כבעל פרופיל אלמ"ב, וזאת לצורך הליך המנהלי נשוא העתירה, וכפועל יוצא מכך אין לקבל טענות העותר לעניין שחרור מנהלי.

"שחרור מינהלי" הוא שחרורו של אסיר לפני תום תקופת המאסר שעליו לרצות, משיקולים שעניינם תפוסת האסירים בבתי הסוהר" [רע"ב 1049/15 **ניסים ניזרי נ' שירות בתי הסוהר** (18.06.2015)]. על פי סעיף 68א' ו-68ג' לפקודת בתי הסוהר [נוסח חדש], התשל"ב - 1971, בהתקיים תנאים מסוימים הקבועים בסעיפים הנ"ל, ישתחרר אסיר לפני תום תקופת המאסר שעליו לרצות ב"שחרור מנהלי". המשיב קבע כי העותר מוגדר כאסיר אלמ"ב, לאור העבירות שבהן הורשע נגד בנות זוג לשעבר. לכן נקבע שהעותר אינו זכאי לשחרור מנהלי מורחב בהתאם לפקודה. כאמור, לא מצאתי כי נפל בהחלטה פגם המצדיק את התערבותו של בית המשפט.

ראשית יצוין שמדובר בהליך מנהלי במסגרתו התערבותו של בית משפט בהחלטת הגורם המנהלי מוגבלת למקרים בהם נפל פגם מהותי בהליך קבלת ההחלטה המנהלית, או מקרים בהם ההחלטה המנהלית אינה מבוססת על תשתית עובדתית ראויה או שההחלטה היא בלתי סבירה בצורה קיצונית. שיקול הדעת שניתן לגורם המקצועי הבוחן את הנושא הוא רחב ובית המשפט, המעביר ביקורת שיפוטית על ההחלטה המנהלית של הגורם המקצועי, ייטה שלא להחליף את שיקול דעתו של הגורם המנהלי המקצועי בשיקול דעתו, והתערבותו תצטמצם אך למקרים בהם ניכרים בהחלטותיו של הגורם המנהלי המקצועי פגמים משפטיים, בהתאם לעילות המוכרות מהמשפט המנהלי, דוגמת חריגה קיצונית ממתחם הסבירות [רע"ב 10/06 **דוד אטיאס נ' שירות בתי הסוהר** (09.05.2006)]. עוד יצוין כי אכן, כפי שטוען המשיב, אין

לאסיר זכות קנויה לשחרור מנהלי. ככל שזוכה אסיר להשתחרר שחרור מנהלי, הוא נהנה בעקיפין ממחסור במקומות כליאה [רע"ב 1049/15 הנ"ל; רע"ב 6943/13 שלמה אוחנה נ' מדינת ישראל (14.11.2013)]. עם זאת, האסיר ראוי לכך ששאלת שחרורו המנהלי תישקל על פי סיווג נכון לקבוצת האסירים שאליה הוא משתייך [רע"ב 1049/15 הנ"ל].

יצוין כי בשים לב לאמור, אינני מקבל טענת העותר להסתמכות על האמור בטופס לגבי תאריך שחרור מנהלי, שכן, כאמור, לאסיר אין זכות קנויה לשחרור מנהלי ולכן העותר מלכתחילה לא יכול היה להסתמך על כך שיזכה לשחרור מנהלי. מטרת הסעיפים הנ"ל לפקודה הינה להקל על המשיב בכל הנוגע לתפוסת האסירים בבתי הסוהר תוך ביצוע מאזן בין תפוסת האסירים בבתי הסוהר ובין האינטרס הציבורי בשחרור מי שחומרת מעשיו אינה מונעת את שחרורו המנהלי [רע"ב 1049/15 הנ"ל]. לאסיר, כאמור, אין זכות קנויה לשחרור מנהלי ולא ניתן להסתמך על כך. על כן, לא נפגע אינטרס ההסתמכות של העותר.

בענייננו העותר הורשע בביצוע עבירות קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות שביצע כלפי שתי קורבנות, נשים, שהיו סבורות על פי מצגי השווא שהציג להן העותר שהן בנות זוגו. העותר אף טען בפני שירות המבחן כי בכל הנוגע לקורבן נשוא האישום השני הקשר שהתפתח היה משמעותי עבורו והוא התכוון להינשא לה אך התקשה להודות בפניה ששיקר לגבי היותו נשוי. בנסיבות אלה, לא ניתן לקבל טענת העותר כי לא היה מדובר בבנות זוג. על כן, לא ניתן לקבוע כי נפל פגם בהחלטת המשיב כאשר נקבע כי מדובר בבנות זוג לשעבר שעל פי ההגדרה מהוות בן משפחה.

באשר לפגיעה בקורבנות על ידי ביצוע העבירות התייחס בית המשפט שגזר את דינו של העותר לכך וקבע כי העבירות שביצע העותר פוגעות בחופש ההחלטה, הפעולה והבחירה של המרומה, אשר נשלל ממנו עקב מעשה המרמה. הערך המוגן בעבירת המרמה הוא ההגנה על חופש הרצון ושמירה מפני פגיעה בו בהתקיים קשר סיבתי בין פגיעה כאמור לבין קבלת הדבר שהתקבל במרמה. כפי שקבע בית המשפט שגזר את דינו של העותר, מעבר לפגיעה בקניינן של המתלוננות מהן גזל העותר כספים בסכומים ניכרים, הוא פגע באוטונומיה ובחופש הרצון של כל אחת מהן. המעשים שביצע העותר כלפי הקורבנות הוגדרו כמעשה נבזי המלמד על רשעות והיעדר חמלה אנושית בסיסית מצד הנאשם. נקבע כי מדובר בפגיעה משמעותית בכל אחת מהמרומות אשר הולכה שולל אחר העותר שמעל באמון שנתנו בו בשל מצגי שווא רבים. כפי שנקבע, לנזקים הלא ממוניים אין שיעור מדויק והם ככל הנראה משמעותיים אף יותר מן הנזקים הממוניים כפי שהתרשם בית המשפט מדבריה של אחת הקורבנות. בנסיבות אלה, אין ספק כי העותר פגע גם בשלוות נפשן של המתלוננות במעשיו.

אני סבור כי מהדברים שכתב בית המשפט שגזר את דינו של העותר ניתן להתרשם שהפגיעה של העותר בקורבנות עמו ניהל לכאורה קשר זוגי, כך לפחות הן היו סבורות בהתאם למצגי השווא שהציג בפניהן, היוותה למעשה ניצול חולשה ואלימות כלכלית. העותר, באמצעות מצג שווא וקשר זוגי שניהל עם קורבנותיו, שלל מהן כספים בסכומים ניכרים באופן שפגע באוטונומיה וברצון החופשי שלהן, כפי שתיאר בית המשפט שגזר את דינו. אין ספק כי במעשיו פגע העותר גם בשלוות נפשן של המתלוננות ואף הותיר בנפשן צלקות. כפי שנקבע בפסיקה, אין להקל ראש כלל באלימות כלכלית בין בני זוג, "שכן מדובר בתופעה שמערכת המשפט הישראלית טרם התמודדה עמה בצורה מקיפה ומשמעותית, חרף פוטנציאל הנזק הגלום בה" ויש לתת על כך את הדעת [ע"פ 5778/22 פלוני נ' מדינת ישראל (28.02.2023)],

פסקה 26 לפסק הדין]. אדם שמנצל את בן/בת זוגו לצורך ביצוע עבירות מרמה ושליטת כספים מבן/בת הזוג מפעיל כלפיו אלימות כלכלית שלעיתים הנזקים הנפשיים שלה משמעותיים יותר לאין שיעור מהנזקים הממוניים שנגרמים מעבירות אלה.

תופעת השליטה בנשים באמצעות משאבים כלכליים יכולה להיקרא "אלימות כלכלית", "התעללות כלכלית", "התעמרות כלכלית", "שליטה כלכלית", "טרור כלכלי" או "דיכוי כלכלי". במונח "אלימות כלכלית" יש אפשרות להאיר את חומרת התופעה, לקשור אותה למעגל האלימות במערכות יחסים בתא משפחתי או זוגי. אלימות כלכלית כלפי נשים הינה ביטוי של יחסי כוח וניסיון של גברים לשמר את עליונותם תוך שמירת השליטה בנשותיהם/בנות זוגם באמצעים של השפעה כלכלית ויצירת תלות כלכלית. [לדיון בסוגיית האלימות הכלכלית במערכת זוגית ראו: אריאן רנן-ברזילי ושרילי יוסרי "אלימות כלכלית במשפחה - בין דומיננטיות גברית לגבריות נכפית?" **עיוני משפט** **לט**, 613-660 (2016); לדיון בסוגיית האלימות הכלכלית במשפחה ובקושי להכיר בקורבנות של משפחה פטריארכלית ראו עוד: עדי יוכט, "טענת אתי-גונה - פרספקטיבות מגדריות על פרשת המעילה של אתי אלון" **משפטים** **מט** 619 (אוגוסט 2019)]. סבור אני כי הנתונים בכל הנוגע למערכות היחסים שניהל העותר עם בנות הזוג, אגב ניצול חולשתן ושליטתו הכלכלית במשאביהן, מהווה אלימות כלכלית ובהיותה במסגרת הזוגית ניתן לכלול אלימות כלכלית זו במסגרת הרחבה של מונחי עבירות אלמ"ב, וזאת לצורך הפעלת סמכות מנהלית של רשויות הכליאה במסגרת החלטות מנהליות הניתנות על בסיס כללי המשפט המנהלי ובמסגרת הדין המנהלי.

נבהיר כי לגישתנו, קיימת אבחנה בין הגדרת המושג "אלימות כלכלית" לצורך קיום יסודות עבירה במסגרת הליך פלילי ובין הגדרת המושג לצורך קבלת החלטות מנהליות ואכיפה מנהלית. למשפט הפלילי וההליך המנהלי הרבה מהמשותף ואולם מדובר בהליכים שונים שיש בהם הרבה מהדמיון ומהמשותף ואולם גם שוני ומטרות של אכיפה והסדרה המביאות לידי ביטוי את השוני שבין ההליכים. כפועל יוצא מהאמור גם נעשה שימוש בכלים שונים במסגרת הפעלת סמכויות אכיפה מנהלית, בהשוואה לאכיפה הפלילית. הפרשנות המנהלית לביטוי אלימות במשפחה יכולה להיות רחבה יותר מזו של הדין הפלילי ולכלול תחת ההגדרה גם אלימות כלכלית, כפי שבאה לידי ביטוי במקרה שבפני וכפי שנסקלה ע"י גורמי שב"ס במסגרת שיקול הדעת המנהלי המסור להם. זאת גם במקרים בהם טיבו של המעשה אינו מאפשר הטלת סנקציה עונשית במסגרת המשפט הפלילי. כך במקרה שבפנינו, שעניינו בהפעלת סמכות מנהלית על בסיס ראיות מנהליות ותוך הפעלת שיקול דעת מנהלי במסגרת הליכים שונים מהליכי בירור האשמה במסגרת הפלילית.

נזכיר, בהקשר זה, כי גם וועדות שחרורים הפועלות מכוח הוראות חוק שחרור על-תנאי ממאסר, תשס"א-2001, ובתי המשפט הדנים בעתירות על החלטות הוועדות, מוסמכים למנוע אפשרות של שחרור מוקדם ממאסר על בסיס ראיות מנהליות המצביעות על מסוכנות או על עילה אחרת למניעת השחרור המוקדם, זאת גם במצב שבו לא ניתן היה לבסס על אותן ראיות עילה להגשת כתב אישום. נפנה בעניין זה גם לתחום המעצרים המנהליים, בהתאם להוראות חוק סמכויות שעת-חירום (מעצרים), תשל"ט-1979, במסגרתו ננקט הליך של מעצר מנהלי מטעמים הקשורים לסיכון ביטחון המדינה על בסיס ראיות מנהליות, במקרים בהם לא ניתן, מטעמים כאלו או אחרים, להגיש כתב אישום על בסיס אותן ראיות. זה הוא טיבו של הליך מנהלי, השונה במבחנו ובאמות המידה שהוא נוקט, במסגרת הפעלת הסמכות המנהלית ושיקול הדעת המנהלי. אשר על כן הטענה לפיה, לצורך הליך זה, לא ניתן לומר כי בהיבט המנהלי העותר אינו מעורב בעבירות אלימות כלכליות נשגד בנות זוגו, אינה מקובלת על בית המשפט. לגישתי, בהיבט המנהלי ולצורך ההליך המנהלי, יש לראות בהתנהלות העותר כשימוש באלימות כלכלית תו כדי התעמרות כלכלית, שליטה כלכלית, טרור כלכלי

ודיכוי כלכלי שהעותר הפעיל על בנות זוגו.

בכל הנוגע לטענת ב"כ העותר בעניין הפליה הרי שלא הובאו דוגמאות למקרים דומים של אסירים שלא הוגדרו כאסירי אלמ"ב וטענת ההפליה נטענה בעלמה. ובכל מקרה, כפי שציינתי לעיל, וכפי שנקבע אף על ידי ביהמ"ש העליון, הגיעה העת לתת את הדעת לעבירות אלימות כלכלית בין בני זוג, ולטעמי יש לתת את הדעת גם לעבירות כאלה שמבוצעות כלפי בני זוג תוך הצגת מצגי שווא לגבי זוגיות.

אשר על כן, לאור המפורט לעיל, הנני דוחה את העתירה, שכן לא מצאתי כי בהחלטת המשיב להגדיר את העותר כאסיר אלמ"ב, לצורך הליך מנהלי, נפל פגם המצדיק התערבות וכפועל יוצא מכך אין להתערב בקביעה לגבי תאריך שחרור מנהלי.

המזכירות תעביר עותק לב"כ הצדדים ולעותר באמצעות שב"ס.

ניתן היום, כ"א תמוז תשפ"ג, 10 יולי 2023, בהעדר הצדדים.

רון שפירא, נשיא